

כל ההתחלות כעת קצ

בספרי הלימוד הן קראו על הבעיות, אבל רק כאשר הן עומדות בפועל מול כיתה הן חשות את הבעיות על בשרן • זו הסיבה לכך שמורות רבות שהגיעו לתחום ההוראה כשהן חדורות מוטיבציה, נטשו אותו כבר בשלב מוקדם • עד שהופיעו המורות החונכות. אלו מעניקות למורה המתחילה תמיכה מוראלית, ייעוץ מקצועי והדרכה אישית צמודה • חנוך למורה על-פי דרכה

בסדנה, הנערכת אחת לשבוע במשך שעתיים, מעלות המורות המתחילות את הבעיות השונות בהן נתקלו במהלך עבודתן, תוך שהן מתייעצות עם המנחה. תכני הסדנה אינם קבועים מראש אלא הם גמישים ומותאמים לצרכי המורות ולשאלותיהן.

מה בנוגע לתלמידות היוצאות לשליחות במדינות חבר-העמים?

"במקרה זה ובמקרים יוצאים מהכלל נוספים, המכללה מאפשרת לתלמידות לעבור סדנה מתוקשבת המתנהלת באמצעות הדואר האלקטרוני. אני שולחת לתלמידות שורת משימות והן משיבות לי ב'דיווחים מהשטח'. הן מעלות שאלות, מתארות את הבעיות עמן הן מתמודדות ואני משיבה להן תוך ניתוח הנקודות השונות", מסבירה הגב' פרוס.

תמיכה, לא שפיטה

כאמור, מלבד עצם ההשתתפות בסדנה,

כששרד-החינוך הגה את רעיון החונכות לתקופת הסטאז', רבים תהו איך לא חשבו על זה קודם. אבל רק כעת, שנים מספר לאחר התחלת יישומו של הרעיון, מבינים באמת את מידת נחיצותו ואת התועלת העצומה שיש בו לכל מורה בראשית דרכה.

"הרעיון עלה לאחר עריכת מחקרים שמהם עלה, כי מורים רבים נפלטו מהמערכת כבר בתום שנת העבודה הראשונה שלהם וזאת עקב קשיי ההתחלה הרבים", מסבירה הגב' דבורה פרוס, רכזת הסטאז' במכללת 'בית רבקה'. "הנתונים הללו הביאו את משרד-החינוך ליצירת מסלול סטאז' עם ליווי צמוד של חונכות, מסלול שהוכח כיעיל מאוד. מסלול זה מיועד לתלמידות שנה ד', העושות את צעדיהן הראשונים כמורות בבתי-ספר. על התלמידות המשתתפות בתכנית לעבוד לפחות שליש משרה, כאשר הן משתתפות ב'סדנה למורה המתחיל' ומלוות במורה חונכת מתוך צוות בית-הספר שבו הן עובדות".

ראשונה בחייה היא ניצבת מול כיתה. פתאום התיאוריה שלמדה בשלוש שנות לימודיה הראשונות במכללה, נהפכת למציאות; לתצרך של התמודדויות עליהן לא חלמה.

כמה עשרות תלמידות מולה, קצתן אינן קשובות, לא כולן מצליחות לעקוב אחר שטף דיבורה. עליה להטיל משמעת, לפתור משברים חברתיים ולהתמודד עם טלפונים של הורים. ולכל אלה מתווסף גם אתגר ההתאקלמות שלה בין המבוגרות והוותיקות ממנה בחדר-המורות. היא לא תיארה לעצמה שכך תיראה המציאות בשטח, שהיא תהיה שונה כל-כך ממה שכתוב בספרים ובמחברות.

זהו רגע המבחן של כל מורה. השנה הראשונה היא אבן-הבוחן. אם עברה אותה בהצלחה – ההמשך יהיה, על-פי רוב, קל יותר. אלא שהצלחה הזו כלל לא מובנת מאליה ושעות המשבר מאיימות לא-פעם להכריע את המורה הסטאז'רית.

אפילו לקראת הורות ולתוך כל זה נכנסת גם עבודה חדשה. איך מתמודדים עם זה?!

תקשות נתפתות

רגע המבחן של כל מורה. סטאז'רית לפני כיתה

כל ההתחלות קשות, כעת קצת פחות

תפקידה של המורה החונכת הוא ללוות את הסטאז'רית. אילוסטרציה

סבורה שהדבר לא נכון וכי עבודה משותפת עם החונכת יכולה מאוד להועיל".

אפרת עבדה בבית-ספר ממלכתי, במסגרת פרויקט 'זמן מסע' שהופעל בזמנו ביזמת איש החסד ר' לוי לבייב, כך שהיא בעצמה לא הייתה יכולה להיעזר בחונכת. "מטבע הדברים לא ניסיתי להשתלב בהווי החברתי של סגל ההוראה בבית-הספר, ומהסיבה הזאת גם לא נעזרתי בחונך או חונכת מתוך בית-הספר. אני וחברותיי לפרויקט קיבלנו מערכים מוכנים ולכן היה לנו קל, יחסית, בכל הנוגע לעבודת ההכנה הלימודית. ואולם חסרה לנו הכוונה בכל הקשור לסדרי בית-הספר ולהכרת הצוות. שוחחתי רבות עם חברותיי שכן נעזרו במורות חונכות והן דיברו בחום רב על הקשר הטוב והמועיל בינן לבין החונכות.

"כשהייתי בשליחות באילת פגשתי מורה בסטאז', מחונכת בכיתה ד' בבית-הספר של חב"ד בעיר. היה מדהים לראות עד כמה היא נעזרת בחונכת שלה. החונכת ציידה אותה בחומרים וברעיונות כולל גם בכל הנוגע להווי בכיתה, לפעילויות מחוץ לשעות הלימודים ועוד. הן היו כמו שתי חברות טובות".

חנה, סטאז'רית בהווה, מצטרפת לדעתה של אפרת ורואה ברעיון של חונכת מלווה, עזרה אידיאלית לתלמידה המתחילה את דרכה בהוראה. "עם תום הלימודים אנחנו נזרקות אל המשימה של חיפוש עבודה, אחר-כך נפתח מעגל של היכרות עם בית-הספר החדש. כל זה הציב בפניי אתגר מרתק אך גם קושי לא-קטן. החששות, הלבטים, הקשיים, ההתמודדות היומיומית. לכן, העובדה שיש מישהי שמלווה אותי צעד אחר צעד מקלה עליי מאוד".

ולא חששת להיחשף לפני החונכת שהיא גם המבקר את עבודתך?

"לא, בכלל לא. כל בת בוחרת לעצמה את החונכת האידיאלית בעיניה. אני בחרתי

"חשוב להבין שמטרתו של טופס-ההערכה אינה לשפוט את המתמחה, אלא לסייע לה להגדיר במה עליה להשתפר. זה לא אמור להיות אקט מאיים אלא תומך. ברור שזהו נושא רגיש ויש צורך בעבודה זהירה שתיתן תחושה של סיוע ולא של ביקורת. חשוב להבין כי מתן ההערכה הוא חלק בלתי נפרד מהתהליך. במקביל אנו מנחות את תלמידותינו לנהוג בגילוי לב, תוך הבנה שחשיפת קשיים אינה מורידה מערכן. להפך, מורה שאינה מודעת לקשייה, עשויה להכשיל את עצמה. רק כאשר מודעים לחסרונות אפשר לתקן ולהתקדם לקראת צמיחה. עדיף שהתלמידה תספר על הקושי מאשר שהחונכת תגלה אותו בעצמה. כל מי שעסקה אי-פעם בהוראה יודעת עד כמה קשה השנה הראשונה ועד כמה אין זה ריאלי לצפות שהיא תהיה מושלמת".

האם החונכות עוברות הכשרה כלשהי לתפקידן הרגיש?

"בהחלט. משרד-החינוך עורך קורסים להשתלמות לחונכים. אנו ב'בית רבקה' משתדלים להקים קורס כזה בעצמנו. זה חשוב כי מדובר במגזר שונה וייחודי. תהיה לכך מעלה נוספת: במהלך הקורס, אשר את חלקו אני מעבירה בעצמי, נוצר קשר ביני לבין החונכות וכך מתאפשר לי בעתיד ללוות אותן תוך כדי ביצוע תפקידן בשטח".

כמו שתי חברות טובות

אפרת, סטאז'רית לשעבר, סבורה כי הרעיון של חונכות מצוין וכי יש בו הרבה מאוד היגיון וחכמה. "תמיד טוב שיש דמות שאליה ניתן לפנות, לספר לה על הקשיים ולשפוף לפני את הלב". מצד שני, גם היא עומדת על הרגישות שבעניין. "כל אחת רוצה שהחונכת תתרשם מעבודתה ואך טבעי החשש שאם היא תחשוף בפניה את כל בעיותיה, תדמיתה תיפגע... אני אישית

זכאית כל מורה מתחילה להיעזר בחונכת הנבחרת מתוך צוות בית-הספר בו היא מלמדת. "תפקידה של המורה החונכת הוא ללוות את הסטאז'רית במהלך השנה הראשונה לעבודתה, תוך מתן תמיכה בכל הנושאים: משמעת, היקלטות בצוות בית-הספר ועוד. לפעמים מתעוררות דילמות, בהן התלמידה מתקשה לדעת כיצד עליה לנהוג. למשל, האם לשלוח מכתב להורים או לא. יש מנהלים שלא יאהבו את המעשה ויעדיפו התייעצות מוקדמת אתם. יש שדווקא יעריכו נקיטת יוזמות ופעולות עצמאיות של צוות ההוראה. המורה החונכת מכירה את הנפשות הפועלות ויכולה להדריך את המורה החדשה בדבר הדרך הטובה ביותר בה עליה לצעוד. זוהי תמיכה רגשית וגם מקצועית.

"במהלך השבוע נפגשות המורה והחונכת לשעה שבה הן משוחחות על הקשיים בעבודה היומיומית ומציעות דרכים להתמודד עמם. מלבד הפגישה הזו הן ממשיכות את הקשר ביניהן גם טלפונית. לתפקיד החונכת לא נבחרת מנהלת או סגנית, אלא מורה מהצוות, כדי שיהיה נוח ונעים לשתף אותה בכל הקשיים והלבטים. מלבד זאת, החונכת נכנסת פעם עד פעמיים בסמסטר לצפות בעבודתה של המורה בה היא תומכת".

האם המנחה מדווחת אודות תפקודה של המורה החדשה אותה היא חונכת?

"בסיומו של הסמסטר הראשון ממלאת החונכת טופס-הערכה לתלמידה-מורה. בטופס זה היא כותבת לה במה עליה להשתפר ואלו נקודות מומלץ לה לחזק. את הטופס היא מעבירה אליי, כאשר את האישור הסופי על הסטאז' מעניק משרד-החינוך.

"השנה אנו מתכננים להוסיף חידוש מעניין: מכתב שתכתוב המתמחה עצמה ובו היא תסכם את דברי המנחה; איך הבינה אותם ובאלו נקודות - על-פי תחושתה והבנתה - עליה להשתפר. בסיום השנה ממלאת החונכת טופס-הערכה נוסף, מסכם, בו היא מחווה את דעתה אם המתמחה מתאימה להיות מורה או גננת. במתן הערכה זו שותפים מנהל בית-הספר, המתמחה עצמה ומורה נוספת מהצוות, אחת המכירה את המתמחה ואת עבודתה, או לחילופין רכזת שכבה או מפקח משרד-החינוך".

האם העובדה שהמורה החונכת נדרשת בסוף השנה להעריך את יכולתה של המתמחה, אינה פוגעת באמון שהאחרונה אמורה לתת בראשונה כל השנה, וביכולתה להיפתח אליה ולשתף בבעיותיה?

"מורים רבים נפלטים מהמערכת כבר בתום שנת העבודה הראשונה שלהם וזאת עקב קשיי ההתחלה הרבים", מסבירה הגב' דבורה פרוס, רכזת הסטאז' במכללת 'בית רבקה'. "הנתונים הללו הביאו את משרד-החינוך ליצירת מסלול סטאז' עם ליווי צמוד של חונכות, מסלול שהוכח כיעיל מאוד"

"רק כאשר מודעים לחסרונות אפשר לתקן ולהתקדם לקראת צמיחה. עדיף שהתלמידה תספר על הקושי מאשר שהחונכת תגלה אותו בעצמה. כל מי שעסקה אי-פעם בהוראה יודעת עד כמה קשה השנה הראשונה ועד כמה אין זה ריאלי לצפות שהיא תהיה מושלמת"

"כשהייתי בשליחות באילת פגשתי מורה בסטאז', מחונכת בכיתה ד' בבית-הספר של חב"ד בעיר. היה מדהים לראות עד כמה היא נעזרת בחונכת שלה. החונכת ציידה אותה בחומרים וברעיונות כולל גם בכל הנוגע להווי בכיתה, לפעילויות מחוץ לשעות הלימודים ועוד. הן היו כמו שתי חברות טובות"

ובחינוך, כדוגמת הכרה בשונות, בניית אקלים כיתה חיובי, קבלת ביקורת, שיחות אישיות ועוד".

ואת נותנת להן פתרונות?

"זה לא שכל תלמידה מקבלת מרשם מפורט ובו טיפים לכל קשייה. אנחנו דנות בנושא, מעלות הצעות, תלמידות מספרות על חוויות שעברו ומכל זה לומדות גם האחרות".

"חשוב להבין", מטעימה הגב' רסקין, "כי מדובר בנקודת-זמן המהווה צומת מרכזי בחיי התלמידות-מורות: הן מסיימות את לימודיהן, עם כל החובות המוטלות עליהן, חלקן עומדות בתחילת חיי הנישואין או אפילו לקראת הורות ולתוך כל זה נכנסת גם עבודה חדשה. בשום מצב לא-קל להיות מורה מתחילה, על-אחת-כמה-זוכמה כשאת מצויה בתקופה כזאת.

"אנחנו מלמדות את הבנות איך להתייחס לדברים ולקחת אותם בסדר-עדיפויות נכונים. לא פותרים בעיה ברמה הנקודתית אלא ברמה המערכתית. עצם העובדה שכולן מספרות על בעיות דומות מעניקה תחושה של 'צרת רבים' ומחזקת את הביטחון. אנחנו מנתחות את הדברים ובודקות מה מקור הבעיה. לפעמים היא נובעת מהתלמיד, לפעמים היא איננה קיימת בפועל אלא רק בדמיונה של המורה... "וחייבים לזכור, כי ישנן גם בעיות שאינן ניתנות לפיתרון. לא-פעם תלמידות רוטנות 'פניתי למנהלת, אך לא זכיתי למענה'. ייתכן כי מדובר בתקלה שאין אפשרות לספק לה פיתרון מתאים ושצריך פשוט ללמוד לחיות איתה. בנוסף, אנו מעניקות לתלמידות 'כלים' להתמודדות עם אירועים שונים המתרחשים במהלך השנה. למשל, לפני אסיפת-הורים אנחנו עורכות משחקי סימולציה המדמים סוגים שונים של הורים ונערכים בהתאם לשיחה איתם. לקראת חלוקת תעודות-גמר אנו לומדות על האלמנטים השונים הקשורים לתחום של הערכת התלמידים. הסדנאות שלנו מקנות כלים למודעות, לצמיחה אישית ולחשיבה חיובית, על-מנת לסייע בבנייה ובביסוס הדימוי העצמי החיובי של המורה המתחילה".

"צריך לזכור", מוסיפה הגב' רסקין, "כי התלמידות שזה-עתה סיימו את לימודיהן, צונחות לתוך הלם הכיתה החיה. עד עתה התנסו בעבודה מעשית, בהיותן צמודות למורה מאמנת או מד"פית. כעת, לאחר שבחרו את מקום עבודתן החדש, עליהן לקפוץ למים ולהתמודד עם המציאות לבדן. זה לא-קל. בדיוק לשם כך אנחנו כאן".

כעין קבוצת-תמיכה. הגב' דבורה רסקין

במורה סימפטית במיוחד, טובה, מקצועית, כזו שתוכל לסייע לי. אני מתייעצת איתה לגבי חומר הלימודים במקצועות השונים, בעיות הספק, התמודדות עם קשיים במשמעת. אני סבורה שגם המשוב שהיא מעניקה לי, לחיוב או לשלילה, תורם לי מאוד. פעם בשבוע אנחנו נפגשות ולקראת המפגש הזה אני אוספת לעצמי רשימה של שאלות שהציקו לי במהלך כל השבוע. אנחנו עוברות על הדברים, היא פותרת את מה שביכולתה לפתור מיידית ורושמת לעצמה את הנקודות שאותן היא צריכה לברר למעני. מעבר להתקדמות האישית שלי, בה יש לחונכת חלק גדול, היא מסייעת לי ביצירת קשר עם שאר המורות. בעיניי, הביקורת שלה בונה ואני חושבת שזה לא אמור להרתיע אותי מלשתף אותה בקשיים שלי".

קופצות למים לבד

הגב' דבורה רסקין היא אחת ממנחות הסדנה הקבוצתית ('הסדנה למורה המתחילה', כלשון משרד-החינוך), הנערכת אחת לשבוע לתלמידות הסטאז'. "בניגוד למורה החונכת, המלווה תלמידה באופן אישי, בסדנה ההתייחסות היא קבוצתית. הקבוצה כולה מעלה בעיות ואנו דנות בהן יחד. באמצעות הסדנה מתגבשת כעין קבוצת-תמיכה בכל הנוגע לקשיים הצפויים למורה בראשית דרכה", אומרת הגב' רסקין.

מהן הבעיות המרכזיות בהן נתקלות הסטאז'ריות?

"בראש ובראשונה מככבת בעיית המשמעת, בעיה הידועה ומוכרת כמעט לכל מורה מתחילה. כמובן יש נושאים נוספים הזקוקים לליבון קבוצתי, כגון פיתוח מיומנויות תקשורת מורה-הורה ומורה-צוות, הגדרת מוקדי-קושי והצעות להתמודדות, קשרים עם ממונים ועמיתים, העשרת ידע בנושאים ספציפיים בהוראה